

ISO
INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR STANDARDIZATION
ORGANISATION INTERNATIONALE DE NORMALISATION
МЕЖДУНАРОДНАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ ПО СТАНДАРТИЗАЦИИ

ISO/IEC JTC1/SC2/WG2
Multi-Octet Coded Character Set

ISO/IEC JTC1/SC2/WG2 N 1619
Date: 1997-07-01

Title: Proposal to add 2 Latin characters to ISO/IEC 10646

Source: Erkki Kolehmainen (FI), Klaas Ruppel (FI)

Status: Finnish National Member Body Contribution

Action: For consideration by JTC1/SC2/WG2

This document contains the proposal summary (ISO/IEC JTC1/SC2/WG2 form N1352) and a full proposal for the encoding of 2 Latin characters in ISO/IEC 10646.

A. Administrative

1. Title	2 Latin characters for Finnish Romani
2. Requester's name	<u>Erkki Kolehmainen</u> and <u>Klaas Ruppel</u>
3. Requester type	Member body contribution
4. Submission date	1997-07-01
5. Requester's reference	http://www.indigo.ie/egt/standards/la/romfi.html
6a. Completion	This is a preliminary proposal.
6b. More information to be provided?	Yes, information on coded character set use can be provided if necessary.

B. Technical -- General

1a. New script? Name?	No
1b. Addition of characters to existing block? Name?	Yes, Latin
2. Number of characters	2
3. Proposed category	Category A
4. Proposed level of implementation and rationale	Level 1; see Appendix A
5a. Character names included in proposal?	Yes
5b. Character names in accordance with guidelines?	Yes
5c. Character shapes reviewable?	Yes (see Appendix A)
6a. Who will provide computerized font?	<u>Michael Everson</u> , <u>Everson Gunn Teoranta</u>
6b. Font currently available?	<u>Michael Everson</u> , <u>Everson Gunn Teoranta</u>
6c. Font format?	TrueType
7a. Are references (to other character sets, dictionaries, descriptive texts, etc.) provided?	Yes
7b. Are published examples (such as samples from newspapers, magazines, or other sources) of use of proposed characters attached?	Yes.
8. Does the proposal address other aspects of character data processing?	No

C. Technical -- Justification

1. Has this proposal been submitted before? Explain	No
2. Contact with the user community?	Yes, with Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskus
3. Information on the user community?	Limited (see Appendix A)
4a. The context of use for the proposed characters?	Common
4b. Reference	Appendix A
5a. Proposed characters in current use?	Yes
5b. Where?	In Finland and Sweden.
6a. Characters should be encoded entirely in BMP?	Yes
6b. Rationale	All Latin characters should be in the BMP
7. Should characters be kept in a continuous range?	No, but they should be kept together with the other Latin characters.
8a. Can the characters be considered a presentation form of an existing character or character sequence?	Yes, at Level 3 you could compose these characters. However this is a request for Level 1 support.
8b. Where?	H or h + CARON
8c. Reference	
9a. Can any of the characters be considered to be similar (in appearance or function) to an existing character?	No
9b. Where?	
9c. Reference	
10a. Combining characters or use of composite sequences included?	No.
10b. List of composite sequences and their corresponding glyph images provided?	No
11. Characters with any special properties such as control function, etc. included?	No

D. SC2/WG2 Administrative

To be completed by SC2/WG2

1. Relevant SC 2/WG 2 document numbers:
 2. Status (list of meeting number and corresponding action or disposition)
 3. Additional contact to user communities, liaison organizations etc.
 4. Assigned category and assigned priority/time frame
- Other Comments

E. Proposal

Inclusion of 2 Latin characters for Finnish Romany in ISO/IEC 10646

Erkki Kolehmainen, Suomen Tiedonsiirtoyhdistys (STY)

Klaas Ruppel, Kotimaisten Kielten Tutkimuskeskus (Centre for Domestic Languages of Finland)

User community

Some 6000 Romany live in Finland and 3000 Romany have moved from Finland to Sweden. Their native tongue is Northern Romany, the orthography of which has been standardized and is taught normally in schools. Of the five non-basic Latin letters in ISO/IEC 10646 used to write this language, one of them (the subject of this proposal) can only

be written at implementation Level 3 of the standard. The other three, S WITH CARON, Z WITH CARON, A WITH DIAERESIS, and O WITH DIAERESIS, can be written both at Level 1 and Level 3.

Names and glyphs

xx00 LATIN CAPITAL LETTER H WITH CARON
xx01 LATIN SMALL LETTER H WITH CARON

The image shows two glyphs: a capital 'H' and a lowercase 'h', both with a caron (ˇ) over them. They are enclosed in a dashed rectangular box.

User community

Koivisto, Viljo. 1982. *Drabibosko ta rannibosko byrjiba*. [Helsinki]: Kouluhallitus. ISBN 951-46-6280-6

Koivisto, Viljo. 1994. *Romano-finiitiko-angliko laavesko liin = Romani-suomi-englanti sanakirja = Romanv-Finnish-English dictionary*. (Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja: 74) Helsinki: Painatuskeskus. ISBN 951-37-1363-6, ISSN 0355-5437.

HTML Michael Everson, everson@indigo.ie, Dublin, 1997-07-02

Viljo Koivisto

ROMANO-FINITIKO-ANGLIKO
LAAVESKO LIIN

Romani-suomi-englanti **sanakirja**

Romany-Finnish-English **Dictionary**

NAALUNO RAKKIBA

Vaaguno veegiba
Ensimmäinen painos
First edition

© Viljo Koivisto 1994 Helsinki

SAARE HORTTIBI STANNANA

Datta liinesta na lena len loos kani iek bitta. Douva hin niekade aro Finnosko themmesko tšeeriboskieresko horttibosko laaga (405/61, parute 898/80). Sakki bitta so tenkana len loos datta liinesta, douva hin mostiba puhhen dala liinesko tšeeriboskieresta.

KAIKKI OIKEUDET PIDÄTETÄÄN

Tämän teoksen osittainkin kopioiminen ilman tekijän lupaa on kielletty tekijänoikeuslain (405/61, muut. 898/80) sekä Suomen valtion ja Kopiosto r.y:n tekemän sopimuksen mukaisesti.

ALL RIGHTS RESERVED

According to the law of copyright (405/61, revised 898/80) and the agreement between the State of Finland and Kopiosto, no part of this publication may be reproduced, copied or transmitted in any form or by any means without the prior written permission of the author.

Kaan dauva Romano tšimbako laavesko liin hin fäärdi. Hin tšihko menge romanenge, at kaan meen hin horttas iego tšimbako laavesko liin. Kaan dauva liin lena den romanengo maħkar, phurnide komujengo ta kentengo vast. Katta joon lena sikjaven kokares dauva tšimb. Dauva liin hin tšerdo doolesko haal ka aka sisto tiijenni hin butvares diklo douva, at tšimb hin byrjydiilo nahuvel nikki ternengo maħkareatta. Terne komuja ta kenti na butte na hajuna horttas tšihkas romano tšimb.

Buut laave hin nahudiilo tšimbata. Doolesko haal velas tšihko om kentengo phurnide byrjyvenas rakkaven buutide romano tšimbaha kentensa. Ta taala ka naal vela ajasaave laave, so tumen na horttas na pinsana, nii taala hin tšihko, at hin laavesko liin katta lena dikken hinko dola laave doi laavesko liin. Douva mostula dai phennel nii, at naa sakka laave aahhena aro laavesko liin helle. Douva hin doolesko haal, sar koori naal phenle, at hin buut laave so hin nahudiile romano tšimbata.

Butvares hin jakkes, at romanengo kenti rakkana finitika tšimb, ta iego tšimbako hajiba hin aulo kuttideske. Romano tšimbata endo mostunas rikkaven phallo. Jakkes sar dotta hin rikkade phallo mengo daade, daije ta naaluno phurnide.

Tšihko hin nii douva, at dauva liin vela nii dola skuulenne so rikkana kaalenge. Bi endo tšihko velas nii douva, at dauva liin lenas dikken romano komujengo tšeerenne ta vastenne jakkes, at joon drabanas dauva liin.

Ta om hin jakkes, at tu rikkaveha datta liinesta ta tenkaveha jakkes, at hin aahtas tšihko, at dauva liin hin tšerdo ta panna douva, at tu drabaveha dauva liin ta sikjaveha tukke datta liinesta romano tšimb, om hin jakkes, nii taala dauva liin hin pherjadas douva mieniba soske dauva hin tšerde.

Vaasa 12.5.1994

Viljo Koivisto

ISBN 951-37-1363-6
ISSN 0355-5437

ALKUSANAT

Aloittaessani tämän Suomessa puhuttavan romanikielen sanakirjan laatimista en osannut arvioida työn mittasuhteita: sen laajuutta ja ongelmia. Ongelmista vähäisin ei ollut ensinnäkään aineiston rajaus eli se, mitä kaikkia sanoja otetaan mukaan. Läheskään kaikilla suomen kielen sanoilla ei ole ollut eikä ole voinutkaan olla romanikielisiä vastineita, vaan ne on pitänyt luoda. Romanikielihän ei puhujien vähyyden ja kielen aseman vuoksi kehity luontaisesti, vaan sitä täytyy tietoisesti kehittää.

Sanakirjatyössäni olen saanut suurta tukea ja apua useilta sel-laisilta henkilöiltä, jotka ovat ymmärtäneet romanikielen kulttuurisen merkityksen ja antaneet sille arvoa. Erityistä kannustusta olen saanut korkeakouluneuvos Matti Lähdeojalta, jolle tahdon lausua parhaat kiitokseni hyvästä yhteistyöstä. Samoin lausun sydämellisen kiitokseni sanakirjan tukiryhmän jäsenille: erikoistutkija, fil. lisensiaatti Raimo Jussilalle, toimistopäällikkö, fil. tohtori Maija Länsimäelle ja arkistonjohtaja, fil. lisensiaatti Pekka Laakoselle. He eivät osaa romanikieltä, mutta Jussila ja Länsimäki ovat sanakirjatyön ammattilaisia ja Laaksonen tuntee romanikulttuuria. Lisäksi esitän kiitokseni kaikille niille, jotka ovat auttaneet sanakirjan teknisessä toteutuksessa: fil. maisteri Tea Savolalle (tekninen tarkistus), toimistosihteeri Sinikka Kantokoskelle (ATK-tallennus) sekä fil. maisteri Meri Puromiehelle ja fil. kandidaatti Leena Sarvakselle (englanninnot). Professori Pekka Sammallahdelle, jolla on erinomainen romanikielen taito ja tuntemus, olen erittäin kiitollinen siitä, että hän monien kiireittensä keskellä luki käsikirjoituksen sekä antoi hyviä ohjeita ja neuvoja. Vielä haluan lausua kiitokseni fil. tohtori Anna Maria Viljaselle, joka on monin kehotuksin kannustanut minua työssäni.

Ilman valtiovallan tukea tämä sanakirja ei olisi valmistunut. Olen voinut työskennellä ensin opetusministeriön tuella ja vuoden 1991 alusta lähtien Vaasan yliopiston tutkijana. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus on tukenut työtäni antamalla ATK-, kopiainti- ja asiantuntija-apua.

Vaasassa 12. toukokuuta 1994

Viljo Koivisto

JOHDANTO

ROMANIKIELEN ASEMASTA

Romanikielen asema Pohjoismaissa ei ole kovin hyvä, eikä sitä ole säädöksin turvattu. Kyseessä on vähemmistökieli, joita on lukuisia muitakin. Romanikieli on kuitenkin Suomessa käytettävistä vähemmistökielistä suurimpia.

Esimerkiksi suomen kieli on Ruotsissa vähemmistökieli, mutta virallista vähemmistökielen asemaa sillä ei ole (suomalaisia on Ruotsissa eri laskutapojen mukaan 250 000–550 000). Suomen kieltä ja suomen kielellä opetetaan kuitenkin ruotsalaisissa kouluissa. Ruotsissa on suomalaisia opettajia, jotka opettavat suomalaislapsia suomeksi, jos saadaan kootuksi tarpeeksi suuret ryhmät.

Ruotsin kieli on Suomessa nimellisesti vähemmistökieli (suomenruotsalaisia 300 000). Sillä on kuitenkin käytännössä aivan toinen asema kuin muilla vähemmistökielillä. Se on lain mukaan tasavertainen suomen kielen kanssa. Suomi ja ruotsi ovat siis Suomen virallisia kieliä eli kansalliskieliä.

Kotimaisiin kieliin Suomessa kuuluu suomen ja ruotsin lisäksi saame (puhujia laskutavan mukaan 1 500–3 000). Saamen kielen asema koheni huomattavasti vuoden 1992 alusta, jolloin tuli voimaan uusi laki saamen kielen käytöstä viranomaisissa. Saamelaiset saavat myös opetusta omalla kielellään; on muun muassa olemassa saamenkielinen lukio.

Romaneja on Suomessa nykyisin noin 6 000, ja Ruotsiin heitä on muuttanut noin 3 000, joten kokonaismäärä on suunnilleen 9 000. Vaikka Suomessa romanikielen taitajia ei ole kovin runsaasti, on kielellä kuitenkin kansainvälisiä kontakteja eri puolille Eurooppaa. Romaneilla on ollut varsin vähäiset mahdollisuudet saada opetusta omasta äidinkielestään, puhumattakaan siitä että he saisivat sitä omalla kielellään. Kielen asema tulisi turvata takaamalla ensinnäkin sen opetus. Romanikielen opetuksen esteenä on aikaisemmin pidetty muun muassa oppimateriaalin puutetta. Nyt aineistoa alkaa olla, mutta sitä tulee tietenkin edelleen valmistaa ja kehittää. Opetus pitäisi myös saada ulottumaan koko romaniväestöön.

OHJEITA SANAKIRJAN KÄYTTÄJÄLLE

1. TEKSTILAJIT

Hakusanat on painettu **puolilihavalla**, romanikieliset esimerkit ja muu romanikielinen aines (viittaukset) *kursiivilla* sekä muut sana-artikkelin osat tavallisella pystyllä kirjainlajeilla (antiikvalla).

2. HAKUSANAT JA NIIDEN JÄRJESTYS

Hakusanat on esitetty yhtenäisessä aakkosjärjestyksessä. Romanikielen sanaliitot, jotka vastaavat suomen kielen yhdysanoja, on aakkostettu yhdysanojen tavoin. Jokaisesta hakusanasta on muodostettu omana kappaleenaan oleva sana-artikkeli. Aakkosjärjestyksestä huomattakoon, että *h* seuraa järjestyksessä *h*:ta.

Hakusanat esitetään ns. perusmuodossaan, joka on nomineista tavallisesti yksikön (maskuliinin) nominatiivimuoto [esim. **baro** a. (mask.) suuri, iso] ja verbeistä yksikön 1. persoonan preesensmuoto [esim. **bahavaa** v. soittaa, soida]. Vain monikollisina esiintyvien sanojen hakusanat ovat monikon nominatiivissa [esim. **bangalja** s. (mon.) langet].

Muun muassa verbien sekaparadigmaisia tai muutoin

poikkeuksellisia taivutusmuotoja on harkinnan mukaan otettu viitehakusanoiksi, joista on viitattu varsinaiseen artikkeliin [esim. **aune** v. Ks. *aavaa*].

Samanasuiset, mutta alkupe-
rältään eri lähtöä olevat sanat (homonyymit) on esitetty eri artikkeleina [esim. **doori 1** s. paula, nauha, naru, nuora, nyöri, vyö; **doori 2** adv. siellä, sinne].

3. ARTIKKELIN RAKENNE

Sana-artikkelin aloittaa puolilihavalla painettu hakusana. Hakusanaa seuraa sanaluokkaa tarkoittava lyhenne ja sen jälkeen tarpeen vaatiessa monikollisuutta, maskuliinisuutta/feminiinisuutta tai sanan harvinaisuutta osoittava lyhenne.

Seuraavaksi esitetään hakusanan merkitys tai merkitykset sekä suomeksi että englanniksi. Laajoissa artikkeleissa eri merkitykset tai käyttötavat on eroteltu lihavoiduin numeroin. Joskus selitteen yhteydessä on myös sananmukainen suomenos [esim. **aaftako ring** s. länsi (oikeastaan: illan puoli tai suunta)]. Tarpeen mukaan on esitetty myös muutamia taivutusmuotoja, substantiiveista tavallisesti monikon nominatiivi-

4. ERÄITÄ MERKINTÄ-SEIKKOJA

Äänteiden merkinnässä on noudatettu mustalaiskielen ortografiakomitean suosituksia. Huomattakoon erityisesti seuraavat tapaukset:

Tässä sana- kirjassa	Eri läh- teissä
h	= x, ch, h (= voimakashälyinen h)
dz	= dz, g (= soinnillinen affrikaatta)
tš	= č (= soinniton affrikaatta)
aa, ee	= ä, ë jne. (= pitkät vokaalit)

muoto sekä yksikön ja monikon genetiivimuodot (ks. taivutusmuodoista tarkemmin Koivisto: Rakkavaha romanes). Ennen esimerkistöä on viittaukset saman- tai lähimerkityksiin sanoihin ja omina artikkeleinaan oleviin taivutusmuotoihin.

Esimerkistön alussa on pystyviiva (|). Myös esimerkit on erotettu toisistaan pystyviivoin. Romanikieliset esimerkit on selitetty suomeksi; selitteen edellä on yhtäläisyysmerkki (=). Esimerkit ovat yleensä tekijän muotoilemia. Jos sana tai esimerkki on poimittu kirjallisesta lähteestä, lähde on ilmoitettu lyhenteellä (ks. tarkemmin seuraavaa lyhenneluetteloa).

valtakunta.

aaurtes adv. tuhannesti; thousand times.

aaurtesko dielos s. tuhannesosa; thousandth.

aaurtesko drabiba s. tuhatluku; thousand; millennium.

aaftako ring s. länsi (oikeastaan: illan puoli tai suunta); west. | *Taala ka kaale byrjy-diine pengo vandriba Intiatta, nii joon vandradiine kajo aaftako ring* = Silloin kun mustalaiset aloittivat matkansa Intiasta, niin he matkustivat kohti länttä. | *Kham džala teele sakkodiives (aro) aaftako ring* = Aurinko laskee joka päivä länteen. | *Aaftako ringako* = Länsi-, läntinen. | *Aaftako ringako finnoskiero* = Länsisuomalainen. | *Aaftako ringako phuuje* = Länsimaat.

aagavaa v. ajaa takaa, vainota; chase. | *Me aagavaa les paalal* = Minä ajan häntä takaa. | *Jou aagadas les auri doolesko haal, ka jou hojadiilo (praal) leske* = Hän ajoi hänet ulos, koska suuttui häneen. | *Džuklo aagadas hoħhos paalal* = Koira ajoi jänistä takaa. | *Rakli aagadas kriatuuren aro gurjensri* = Tyttö ajoi eläimiä aanaan. | *Aagimen* =

Takaa-ajettu.

aagiba s. takaa-ajo; chase. | *Douva aagiba hin tšutšo, doolesko haal, ka lesko fäärdy džala jakkes trouves, at tu na leha douva phallo tukko fäärdyjaha* = (Tuo) takaa-ajo on turhaa, koska hänen autonsa menee niin lujaa, että sinä et saa sitä kiinni autollasi.

aaħħaa v. olla, oleskella, jäädä, viipyä; be; stay. Vrt. *hin, sas, som.* | *Kaale hin aaħte aro Finnosko them buut heel bereħ* = Romanit ovat olleet Suomessa monia satoja vuosia. | *Jou aaħhela baravalo* = Hän on rikas. | *Aaħhehako tu kaale?* = Oletko sinä romaneja? | *Aaħ tu džuuli ħukkar!* = Ole sinä vaimo hiljaa! | *Naa jou na tšerdas tši, jou bi aaħtas doori* = Ei hän tehnyt mitään, hän vain oli (tai: oleskeli) siellä. | *Jou phenjas, at jou aaħhela panna langħto tiija doori* = Hän sanoi, että hän on (tai: viipyy) vielä pitkän aikaa siellä. | *Kriatuure aaħhena aro gurjengieri* = Eläimet ovat navetassa. | *Kaalen aaħtas ajasaave maneeri sikide, at joon vandradiile ta parude green gaajensa ta nii maħkar penne* = Romaneil-

la oli aikaisemmin sellaisia tapoja, että he kulkivat ja vaihtoivat hevosia romaniväestöön kuulumattomien kanssa ja myös keskenään. | *Jou baħhela aaħhel doori pesko tšeere* = Hän tahtoo jäädä kotiinsa. | *Aaħ - aaħhen deuleha* = Jää - jääkää hyvästi (sanaatarkasti: jää t. jääkää Jumalan kanssa); farewell, goodbye.

aaħħiba s. olo, vointi; olosuhteet; health; conditions of life, circumstances. Mon. *aaħħibi.* | *Lesko aaħħiba sas ilako* = Hänen olonsa (tai: vointinsa) oli huono. | *Phure komujengo aaħħibi hin aulo fendideske* = Vanhojen ihmisten olot ovat tulleet paremmiksi. | *Romanengo aaħħibonne hin tšerde fendjibi* = Romanian oloihin on tehty parannuksia. | *Kajo aaħħiba* = Läsnäolo. | *Khammesko aaħħiba* = Auringonpaiste (Th).

aaħħibosko duitu s. olohuone; living room.

aaħħibosko maneera s. tapa, tottumus; habit, manner.

aaħħibosko stedos s. olinpaikka; whereabouts, (place of) residence. | *Lesko aaħħibosko stedosta na džaa-*

nena = Hänen olinpaikastaan ei tiedetä.

aaħtiba s. olo; circumstances.

aakni s. maine; huhu; fame, reputation; rumor. Gen. *aakjako.* | *Tšiħko aakni* = Hyvä maine. | *Bengalo aakni* = Huono maine. | *Aakni lesta boħjadiilo vare kaalengo maħkar* = Huhu levisi hänestä toisten mustalaisten keskuuteen.

aanaa v. tuoda; to bring. | *Me aanaa douva tukke* = Minä tuon sen sinulle. | *Jou anjas douva fäärdy mange* = Hän toi sen auton minulle. | *Jou anjas douva byördä pesko dummo* = Hän toi sen kuorman selässään. | *Panjako beero aulo aro Sveittikosta ta anjas buut komujen pessa* = Laiva tuli Ruotsista ja toi paljon ihmisiä mukanaan. | *Joon anle dola khas grensa* = He toivat ne heinät hevosilla.

aanavaa v. pyytää, haluta; ahnehtia; ask, request; be greedy for. Ks. myös *haanavaa* ja *baħħaa*. | *aanaa naal* (Kr) = esiintuoda; bring out.

aaniba s. tuonti, tuominen; halu; ahneus; bringing (in); import, importation; desire; greediness. | *anjo aani*

peä ihminen.

yösta s. syksy; autumn. Tai-
vutus: mon. *hyösti*, yks. gen.
hyöstako, mon. gen. *hyöstengo*.

*Rankano, tamlo, hiello hyös-
a* = Kaunis, pimeä, kylmä
syksy. | *Hluutibosko hyösta* =
oppusyksy.

yöstako tiija s. syksynaika;
autumn time.

yöstako tšoon s. syyskuu;
september.

yötiba s. hyöty; use, advan-
age.

yötyvitiko a. hyödyllinen;
seful.

yövuvaa v. tarvita; need.
lyös: *hyövyvaa*. | *Jou hyövu-*

fäärdy = Hän tarvitsee au-
ta. | *Jou hyövudiilo guruhha*

Hän tarvitsi rahaa. | *Tu na*

yövuveha daares les = Sinun
tarvitse pelätä häntä. | *Jou*

na tšekkar doori, kai les hyö-

vuna = Hän ei ole koskaan
siellä, missä häntä tarvitaan.

häärnavaa v. kunnioittaa;
respect.

häärnesko doktoris s. kun-
niatohtori; doctor honoris cau-
sa.

häärnesko dukado a. kun-
niantikeä; aching to honour,
in need of honour.

häärnesko liin s. kunniakirja;
certificate of honour.

häärnesko staaviba s. kun-
niakäynti; visit of respect.

häärnesko stedos s. kunnia-
paikka; place of honour.

häärni s. kunnia, loisto;
honour, glory. Gen. *häärnesko*.

| *Baro häärni* = Suuri kun-
nia. | *Butti hin džeenesko*

häärni = Työ on miehen kun-
nia. | *Saaro häärni bi leske* =

Kaikki kunnia vain hänelle.

höög a. korkea; high.

Ĥ

ĥaa v. syödä; eat. | *Džan ĥan!*
= Menkää syömään! | *Ĥa roi-
jaha* = Syö lusikalla. | *Jou*
ĥala ĥaabe = Hän syö ruokaa.
| *Jou na ĥaijas saani* = Hän
ei syönyt velliä.

ĥaabe(n) s. ruoka; syötävä;
food. Taivutus: mon. *ĥaabeja*,
yks. gen. *ĥaabenesko*, mon.
gen. *ĥaabenengo*. | *Buut, kut-
ti ĥaabe* = Paljon, vähän ruo-
kaa. | *Ĥa ĥaabe!* = Syö ruo-
kaa! | *Tšin ĥaabe* = Osta ruo-
kaa. | *Katta liijal ĥaabe?* =
Mistä sait ruokaa? | *Tšera*
ĥaabe = Keitä ruokaa. |
Ĥaabe sas laagade džuuses =
Ruoka oli valmistettu puh-
taasti. | *Grävöörengo ĥaabe* =
Hautajaisruoka. | *Jakkako*
ĥaabe = Silmänruoka. | *Mas-
sesko ĥaabe* = Läharuoka.

ĥaabeneskiero s. ruokala. |

Jou ĥala divisakiero
ĥaabeneskieri = Hän syö päi-
vällistä ruokalassa.

ĥaabenesko džeenno s. ruoka-
mies; regular (paying) guest at
table.

ĥaabenesko freediba s. ruo-
karauha; meal-time peace.

ĥaabenesko kamana s. ruo-
kakello; dinner bell.

ĥaabenesko maneeri s. ruo-
katavat; eating manners.

ĥaabenesko phujengiero s.
ruokaperuna; potato of good
quality.

ĥaabenesko piibe s. ruokajuo-
ma; drink served with a meal.

ĥaabenesko stedos s. ruoka-
paikka; place to eat.

ĥaal I adv. vuoksi, tähden; be-
cause of, for. Ks. myös *straal*.

| *Tšerdas douva lesko ĥaal*
Teki sen hänen tahtensa.

Doolesko haal = Sen tähden. | *Mengo haal* = Meidän tähtemme. | *Tumengo haal* = Teidän vuoksenne (tähtenne).

haal 2 s. matkalaukku; suitcase. Taivutus: mon. *haale*, yks. gen. *haalesko*, mon. gen. *haalengo*.

haalo a. syöty; tuhoutunut; eaten; lost. Vrt. myös *haane*.

haane a. syöty; eaten.

haani s. kaivo; well. Taivutus: mon. *hanja*, yks. gen. *hanjako*, mon. gen. *hanjengo*. | *Haani sas paani* = Kaivossa oli vettä. | *Kai hin haani?* = Missä on kaivo?

haaniba s. ikävyys; ikävystyminen; ikävä; boredom, tedium; loneliness, sadness; longing for something. Ks. myös *haanjiba*. Taivutus: mon. *haanibi*, yks. gen. *haanibosko*, mon. gen. *haanibongo*. | *Haaniba tšeere* = Ikävä kotiin. | *Haaniba naartengo neere* = Ikävä sukulaisten luo. | *Les hin alti haaniba* = Hänellä on aina ikävä.

haanjavaa v. ikävystyttää; make bored.

haanjiba s. ikävä; ikävyys; boredom, tedium. Ks. myös *haaniba*. Taivutus: mon.

haanjibi, yks. gen. *haanjibosko*, mon. gen. *haanjibongo*.

haanjuvaa v. ikävystyä; ikävöidä; get bored; miss, long.

haara s. sointu; tone, sound. Taivutus: mon. *haari*, yks. gen. *haarako*, mon. gen. *haarengo*.

haaraa v. kehua, kiittää, kerskata, mainostaa; soittaa; praise, boast; play. | *Jou harra pes* = Hän kehuu itseään. | *Joon harra les* = He kehuvat häntä. | *Les harde* = Häntä kehuuttiin.

haariba s. mon. *haaribi* kehu; maine; praise, fame.

haariboskiero s. (Th) kehuskelija; braggard, boaster. Taivutus: mon. *haariboskiere*, yks. gen. *haariboskieresco*, mon. gen. *haariboskierengo*.

haĥavaa v. syöttää; feed. | *Joi haĥila kentos* = Hän syöttää lasta. | *Džeeno haĥila green* = Mies syöttää hevosia. | *Ma haĥaven* = Älkää syöttäkö. | *Ookri sas haĥade tšutšeske* = Pellot oli syötetty tyhjiksi.

haĥiba s. mon. *haĥibi* syönti, syöminen; syötti; syöttö; eating; bait; feeding.

haĥiboskiero s. mon. *haĥiboskiere* (suur)syömäri;

glutton. | *Baro haĥiboskiero* = Suursyömäri.

haĥtavaa v. auttaa; help. | *Ĥaĥtaven les* = Auttakaa häntä.

haĥtiba s. auttavaisuus; helpfulness. Gen. *haĥtibosko*.

haĥtiboskiero s. auttaja; helper. Taivutus: mon. *haĥtiboskiere*, yks. gen. *haĥtiboskieresco*, mon. gen. *haĥtiboskierengo*.

ĥajiba s. mon. *ĥajibi* taito; skill; knowledge. Ks. myös *ĥajiba*. | *Rannibosko ĥajiba* = Kirjoitustaito.

ĥalmoonos s. pertuska; palberd. Taivutus: mon. *ĥalmoononi*, yks. gen. *ĥalmoonosko*, mon. gen. *ĥalmoonongo*.

ĥamatšuri s. mansikka; (wild) strawberry. Taivutus: mon. *ĥamatšurija*, yks. gen. *ĥamatšurjako*, mon. gen. *ĥamatšurjengo*. Vrt. *husmauros*.

ĥamiba s. haukotus; yawn. Taivutus: mon. *ĥamibi*, yks. gen. *ĥamiboko*, mon. gen. *ĥamibongo*.

ĥamnalo a. syötävä, syötäväksi kelpaava; edible, eatable. Taivutus: mon. *ĥamnale*, yks. gen. *ĥamnalesko*, mon. gen. *ĥamnalengo*. | *Douva na nau*

hamnalo = Se ei ole syötävää. | *Katta lenas ĥamnalo?* = Mistä saataisiin syötävää?

ĥamnaskiiri s. leipä; syötävä, ruoka; bread, sg to eat, food. Ks. myös *maaro* ja *brootos*. Taivutus: mon. *ĥamnaskiire*, yks. gen. *ĥamnaskiiresko*, mon. gen. *ĥamnaskiirengo*. | *Juulako ĥamnaskiiri* = Joulua-ateria.

ĥampos s. omena; apple. Ks. myös *phamb*, *khambos*. Taivutus: mon. *ĥampi*, yks. gen. *ĥamposko*, mon. gen. *ĥampengo*. | *Jou fattadas ĥampi* = Hän varasti omenoita.

ĥamuvaa v. haukotella; yawn.

ĥandaa v. nostaa; ammentaa; lift; lade (water), take up. | *Ĥande apre* = Nosta ylös. | *Ĥande paani leenesta* = Nosta vettä joesta (tai: järvestä, lamnesta). | *Dohiba na ĥandide* = Syytetä ei nostettu.

ĥandavaa v. nostaa, ammentaa; lift, take up, lade (water). | *Ĥandaven les apre* = Nostakaa hänet ylös.

ĥandiba s. naula (painomitta); nosto; pound; lifting. Taivutus: mon. *ĥandibi*, yks. gen. *ĥandibako*, n. gen. *ĥandibongo*.

lokkesko, mon. gen. *lokkenko*. | *Lokke priisi* = Halvat hinnat. | *Doola (na) naa lokke* = Ne eivät ole halpoja. | *Hinko fäärdy lokko?* = Onko auto halpa? | *Douva hisba na naa lokko* = Se talo ei ole halpa. | *Lokke koola* = Halpoja vaatteita. | *Doi huusa hin lokke guosi* = Siinä kaupassa on halpoja tavaroita. | *Heel lokke rassa* = Terveiset (sananmukaisesti: sata kevyttä yötä).

lokkravaa v. loihtia; ennustaa kädestä; narrata, petkuttaa, pettää; bewitch; tell fortunes, predict; deceive, cheat. | *Jou lokkradas* = Hän narrasi.

lolle adv. yöksi, yötä; over the night. | *Džeeno ta džuuli džeele doori lolle* = Mies ja vaimo menivät sinne yöksi. | *Joon aah̄te doi hisba lolle* = He olivat siinä talossa yötä. | *Kai lena aah̄hen lolle?* = Missä saadaan olla yötä? | *Joon na mekle leen aah̄hen lolle* = He eivät antaneet heidän olla yötä.

lollo som v. yöpyä; stay over the night.

londjavaa v. yöpyä; stay over the night.

londo som v. yöpyä; stay over the night.

lonnavaa v. suolata; salt. | *Jou lonnadas mas* = Hän suolasi lihaa.

lonno herjos s. suolasilakka; salted Baltic herring.

lonnovitiko a. suolainen; salty, salted.

looda s. laatikko, rasia; box. Taivutus: mon. *loodi*, yks. gen. *loodako*, mon. gen. *loodengo*.

looliba s. punaisuus; redness.

Looli phuu erisn. Ruskeala (Th, PV).

looljavaa v. punata; reddening, make red.

loolo a. punainen; red. Taivutus: mon. *loole*, yks. gen. *loolesko*, mon. gen. *loolengo*. | *Loolo förja* = Punainen väri. | *Loolo hisba, fäärdy* = Punainen talo, auto. | *Koola sas loole* = Vaatteet olivat punaiset. | *Tšako baal(e) sas loole* = Tytön hiukset olivat punaiset. | *Džuusesko loolo* = Puhtaan, kirkkaanpunainen. | *Vaa looleske* = Punastua.

loolo s. kommunisti; communist.

loolo duk s. punatauti; dysentery, bloody flux.

loolo dukkakiero a. punatautinen; one who has dysentery.

loolo hēereskiero a. punapäinen; redheaded.

loolo hēero s. punapää, punapäinen; redheaded.

loolo kaht s. leppä (oikeastaan: punainen puu); alder (Jk).

loolo masseskiero a. punalihainen; red-fleshed.

loolo matšo s. lohi (oikeastaan: punainen kala); salmon (Jk).

loolo nak s. punanenä, punainen nenä; red-nosed, red nose.

loolo nakkeskiero a. punanenäinen; red-nosed.

loolo pleesa punainen naama, punanaama; red face, red-faced.

loolo pleesakiero a. punanaamainen; red-faced.

loolo tšoon punainen parta, punaparta; red beard, red-beardet.

loolo tšooneskiero a. punapartainen; red-bearded.

loon s. suola; salt. Taivutus: mon. *loon*, yks. gen. *loonesko*. | *Hinko doi kaali loon?* = Onko siinä kahvissa suolaa? | *Ĥaabe sas buut loon* = Ruuassa oli paljon suolaa. | *Dža tšinnel loon huusata* = Mene ostamaan suolaa kaupasta. | *Dža le loos loon* = Mene lainaamaan suolaa.

loona s. laina; loan. Taivutus: mon. *looni*, yks. gen. *loonako* mon. gen. *loonengo*.

loonavaa v. lainata; lend borrow. | *Jou loonadas louve* = Hän lainasi rahaa.

looniboskiero s. lainaaja lender; borrower. | *Louvesko looniboskiero* = Rahanlainaaja.

loonjavaa v. suolata; salt. *Loonjaven kokares tumeng Ĥaabe* = Suolatkaa itse rukanne.

loons adv. Ks. *daa loons, la loons*. | *Me kammaa lou loons* = Pyydän rahaa lainaksi.

loos adv. Ks. *loons*.

loriba s. yösjä, yöpaikka, yöpymispaikka; place or shelter for the night. Taivutus: mon. *loribi*, yks. gen. *loribosk* mon. gen. *loribongo*. | *Kat laha loriba* = Mistä saada yösjä? | *Joon na liine doc loriba* = He eivät saaneet siellä yösjää.

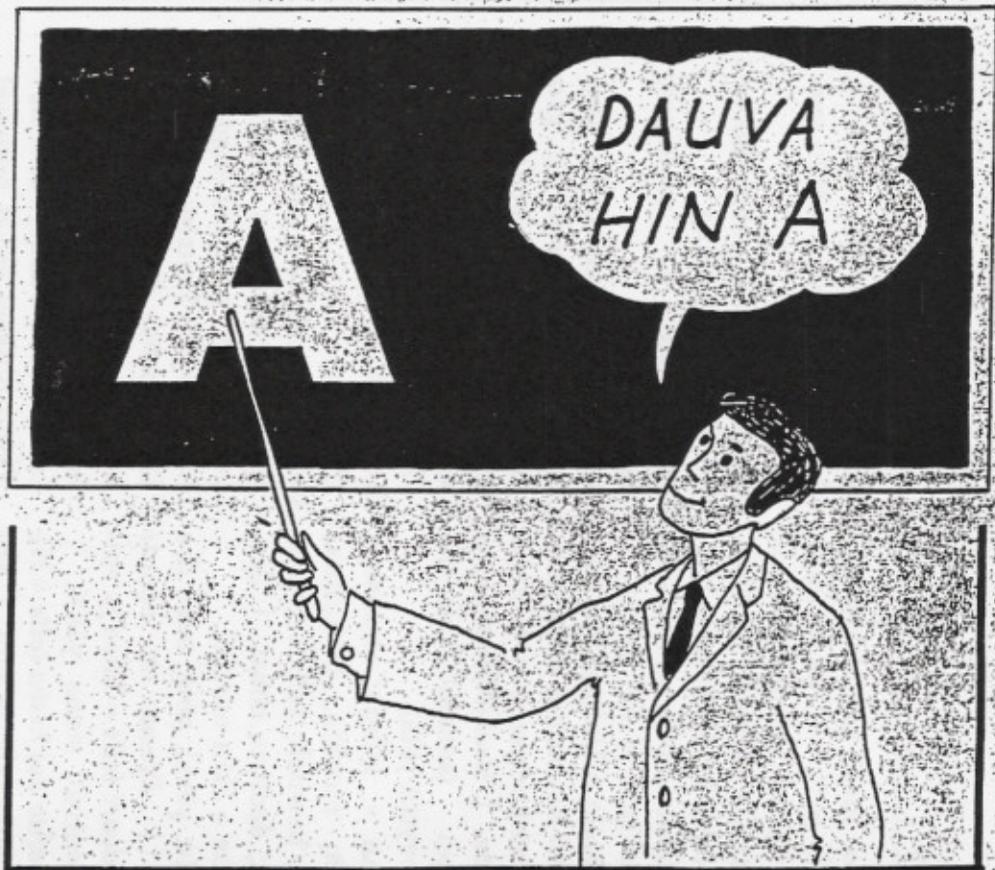
loribako stedos s. yöpaikka yöpymispaikka; place for the night.

lossuvaa v. synnyttää; give birth.

louvesko goono s. rahapuu wallet.

louvesko jelpiba s. rahanmonetary aid. | *Joon li*

Viljo Koivisto
DRABIBOSKO
TA
RANNIBOSKO
BYRJIBA

AMMATTIKASVATUSHALLITUS - KOULUHALLITUS

1982

© Viljo Koivisto

Kansi:

Tauno Koivuniemi

Ookrenni

Jari: ”Sisto niijalesko tiija ame aañtommas ookrenni.
Doori ame greevatommas bekkos ta tšerdommas khas-
sesko butti.

Khas laagatommas hūh̄h̄avel ta taala ka douva sas
hūh̄h̄ado, nii douva rigade aro h̄uorna. Douva
rigade h̄uorna doolesko h̄aal, at douva spaarade
vennesko tiijake, at taala lena den leen
kriatuurenge.”
